

SZABÓ LŐRINC DÉL SZIGETÉN

*H*ódmezővásárhelyen, a második világháború frontjainak átvonulása után, a lefojtott energiák felszabadulásával lázas tenni akarás vált általánossá. A szegénység ellenére a „fényes szellők” nemzedéke helyi tagjainak kezdeményezései nyomán hallatlan kulturális fejlődésnek indult a város. A szellemi újjáépítés az agrárszocialista hagyományok, a 48-as függetlenségi eszme, s a népi írók gondolatai jegyében kezdődött.

Már 1944 végén két helyi zenekar adott klasszikus zenei hangversenyeket.

1944 október 23-án megindult az első napilap, a *Vásárhelyi Népe*.

Tárkány Szűcs Ernő (1921–1984) néprajzkutató jólesően emlékezett nemzedéke tagjainak torlódó munkájáról: „1945 kulturális igényének sokoldalú jelentkezése mindnyájunk hatalmas élménye volt Vásárhelyen. Már az év elején arra készítetted bennünket, hogy a történelmi kultúrformák fejlődési állomásairól előadásorozatot szervezzünk. Az ország nyugati felében még dörögtek az ágyúk, amikor Vásárhelyen nagy tömeg vett részt a Juhász Gyula, a Szabó Dezső emlékülésen.”

1945-ben szervezte színtársulatát Várhelyi Endre (1924–1979), a következő évben egy 19 éves tanárjelölt, Osváth Béla (1926–1965), a későbbi kiváló színházi szakember, családi ékszerük, megtakarításaik fölládozásával magas színvonalú színházi szezon szervezett. Színházában Somlay Artúr, Ajtay Andor, Gobbi Hilda játszott. 1946 április elsején különvonaton hozatta le az Operaház teljes társulatát.

1946-ban már három napilapot, két folyóiratot nyomtatott az öt nyomda. Ebben az évben négy tárlatot, hat hangversenyt rendeztek tömegek részvételével. Ősszel megjelenik a Tornyai Társaság folyóirata, a *Puszták Népe*, s két hónapon belül a konkurens, a *Délsziget*.

Németh László szelíd nosztalgiával emlékezett később: „Vásárhelyre érkezésem heteiben a Mathiász-panziót fogalmazzam újra, a következő évben az egymással versengő két helyi folyóirat (akkora volt ott a szellemi égés!) két régi témám íratva át és meg: a *Puszták Népe*nek a *Pusztuló magyarok* című vígjátékot adtam oda; a *Délsziget*nek az *Erzsébet-napot*...”

A Vörösmarty és Tompa Mihály nyomán választott gyönyörű, nosztalgikus költői címmel a két alapító fiatalember valószínűleg csak el akarta határolni magát a szerintük talán túl „földhözragadt”, túl egyszerű *Puszták Népe*től, jelezvén saját emelkedettségüket, választékoságukat (!?) A két szerkesztő – a két alig huszoneves költő, Moldvay Győ-

ző (1925–1996) és a tolokocsis, beteg, rendkívüli tehetségű Vöröss István (1922–1947) a mélyszegénységben olyan folyóiratot teremtett, ami Kodolányit, Németh Lászlót, Szabó Lőrincet mondhatta szerzőjének. Azt vallották, azért indították folyóiratukat, hogy teret adjanak a népi íróknak, hogy ha máshol nem szólalhatnak meg, szólaljanak meg itt, Vásárhelyen.

Az ókori kultúrákon, s a magyar történelem buktatóin, nagy kérdéseim meditatáló Kodolányi, s a harmadikutasnak kikiáltott, s egy időre vásárhelyi tanárrá lett Németh László, meg a fasizmus és háború idején világnézeti válságba került Szabó Lőrinc valóban nem jelenhetett meg országosan, még akkor sem, ha nem is voltak a népi írók csoportjának szorosan vett tagjai. (Szabó Lőrinc például – Baránszky Jób László szerint – kifejezetten elítélte a népi írókat, „borzadva szemlélte [sic] az eltömegesedést. Nem érezte őket elég európainak, műveltnek.”) Németh László a *Délsziget* számára újította fel, dolgozta át 1940-es *Erzsébet-nap* című drámáját, Kodolányi *Vízöntő* című misztikus, nagy művének részletét ajándékozta a két fiatalembernek. Szabó Lőrinc lírai önéletrajza, a frissen készült *Tücsökzene* tizennyolc versét adta oda a *Délsziget*nek. A három nagy itteni szereplése külön kategória, irodalomtörténeti jelentőségű.

A szerkesztők, azon túl, hogy kiálltak mellettük, szinte küldetészerűen keresték a délvidék városából a fiatal alkotókat, adtak nekik megjelenési lehetőséget, több pályakezdő költőt, írókat indítottak el. (Darázs Endre, Simonyi Imre, Szabó Ede, stb.)

A sok ingyen munka, a jó szándékú adomány, baráti kölcsön azonban nem volt elég a folyóirat fenntartásához, hogy eredményeik, a név (ami pedig már fővárosi lapokban is megfordult) ne hulljanak feledésbe Moldvay a szomszéd városokkal, Orosházával, Makóval Délsziget Munkaközösség néven újra akarta indítani a lapot. Az ügy népszerűsítése érdekében a nagyvonalú szervező 1947 októberében délvidéki körútra hívta meg Szabó Lőrincet. A többszörös Baumgarten-díjas költő szívesen fogadta a meghívást, mert mint válaszában írta, Pesten nemhogy rendszeres jövedelme, de még tüzelője sincs, fordításokból él. Szeretne egy meleg szobát, ahol dolgozhatna is.

Szabó Lőrinc 1947. november 12-én este vonattal érkezett, s 17-ig egy szűk hetet töltött Vásárhelyen. Saját munkára nemigen lett volna lehetősége, hiszen Moldvay és barátai sűrű programot állítottak össze számára. Üdvözlésére, tiszteletére Pákozdy Ferenc lefordította Shelley nagy versét. Az *Óda a*

nyugati szélhez másnap, 13-án reggel jelent meg a *Vásárhelyi Független Újságban*. A városban sétálva, a belvárossal való ismerkedés után, meglátogatták a Majolikagyárat, ahol hosszan gyönyörködött az írókázó lányok munkájában. Elbűvölten csodálta a lányok ujjai nyomán kibomló csodálatos virágokat, melyek, mint mondta olyanok, mint egy Csokonai-vers.

Az esti, városközi hangversenyen, irodalmi esten, lelkes közönség – többek közt makói irodalmárok, Szabolcsi Gábor, Lator László – előtti maga adta első műfordításait, verseit. Az első padosorban szemben ült vele Németh László, akivel az est során, de az azt követő banketten is sokat beszélgettek. Másnap, 14-én ismét találkoztak, mikor a leánygimnáziumba látogatott a költő. Itt, utolsó óraként a tornaterembe gyűjtötték az összes osztályt, hallgatni a vendéget, aki itt gyermekkoráról, s arról is beszélt a ragyogó szemű kis hölgyeknek, hogyan lett költő. November 15-én maga Németh László engedte át egy irodalomóráját, saját, kedves nyolcadik osztályában Szabó Lőrincnek. Az óráról később így írt egy levelében: „...Sajnos Szabó Lőrinc lentléte jobban kimosódott az emlékezetemből. Azt tudom, hogy egyszer az ifjúságnak is beszélt – tán a leánygimnáziumban –, akorról maradt meg az elszőnyedés bennem, hogy milyen nagyszerű pedagógusokat hagyunk mi az ifjúságtól távol elpusztulni.”

15-én még a Bethlen Gábor Gimnáziumban volt egy, a leánygimnáziumiaknál kevésbé meghitt találkozója az ifjúsággal. A következő napon, 16-án vasárnap két szomszéd városba vitték el a költőt, és a *Délsziget* megújulásának tervét. A makóiak vasárnap délelőtt hallgathatták Szabó Lőrincet, délután az orosházi közönség tapsolhatott neki. Itt, éppen úgy, mint Makón beszéltek a *Délsziget* területi alapon való újjászervezésének tervéről, ám nem nagy sikerrel.

A két balsikerű „est” után, november 17-én búcsúztatták Szabó Lőrincet Vásárhelyről, ahol, mint többször elmondta, nagyon jól érezte magát, s ha teheti, mielőbb visszatér.

Kőszegfalvi Ferenc

Források:

Moldvay Győző: *Szabó Lőrinc és a Délsziget* = Tiszatáj, 1976. 2.

Tárkány Szűcs Ernő: *Szerkesztettem a Puszták Népet* = CsMH 1981. szept. 8-16.

Baránszky Jób László: *Az ember és a költő* = Délsziget, 6/1986.

Németh László: *Negyven év. Pályatörténet*. Bp. 1969.

Németh László: *Homályból homályba*. Bp. 1977. II. k.

Kőszegfalvi Ferenc: *Délsziget 1946-1947* = Magyar Könyvszemle. 1983.